

KOTARSKI ŠERIJATSKI SUD SARAJEVO - NEKI PODACI OD 1878. GODINE DO KRAJA 19. STOLJEĆA

Sažetak

Rad sadrži opće informacije o arhivskom fondu Kotarski šerijatski sud Sarajevo, stanju ovog arhivskog fonda koji se čuva u Historijskom arhivu Sarajevo, te prvim koracima u obradi i sređivanju. U tekstu su navedeni podaci iz djelokruga rada Kotarskog šerijatskog suda Sarajevo, te neke zanimljivosti iz arhivske građe ovog fonda od 1878. godine do kraja 19. stoljeća, poput uništenja arhivske građe nastale prije 1878. godine, slučajevima nemuslimana na Šerijatskom sudu, podataka o odlascima stanovnika Sarajeva na hadž i drugdje u inostranstvo itd.

Ključne riječi: Historijski arhiv Sarajevo, arhivska građa, Kotarski šerijatski sud Sarajevo, kraj 19. stoljeća.

Informacije o arhivskom fondu

Javna ustanova Historijski arhiv Sarajevo, među brojnom arhivskom građom proglašenom nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, čuva i arhivski fond „Kotarski šerijatski sud Sarajevo“ (signatura KŠS-534). Ovaj arhivski fond, veličine preko 80 dužinskih metara arhivske građe, sadrži ostavinske predmete, smrtovnice, potvrde o punoljetstvu, tapisje, zahtjeve za razvod braka, te druge dokumente i predmete iz nadležnosti lokalnih šerijatskih sudova. Uglavnom se radi o predmetima nastalim između 1878. i 1918. godine, uz nekoliko omota iz tridesetih godina 20. stoljeća. Fond nije arhiviistički obrađen, a jezici dokumenata u fondu su osmanski, bosanski i njemački, dok su pisma arapsko, latinično, a u nešto manjem obimu i cirilično. Prema *Vodiču* Historijskog arhiva Sarajevo, arhivski fond „Kotarski šerijatski sud Sarajevo“ 1988. godine preuzet je u ovaj arhiv od Arhiva Bosne i Hercegovine.¹

Zajedno sa dokumentima, iz Arhiva Bosne i Hercegovine preuzeto je i 45 sidžila lokalnih šerijatskih sudova pisanih na osmanskom jeziku i arapskim pismom. Od toga je 25 sidžila sarajevskog Šerijatskog suda, 14 sidžila se odnosi na Šerijatski sud Visoko, a šest sidžila na Šerijatski sud Livno. U

¹ Grupa autora, *Vodič kroz fondove i zbirke Istorijiskog arhiva Sarajevo*, 2003, str. 52.

pogledu sadržaja ovi sidžili obuhvataju predmete koji se tiču građanskog i porodičnog prava. Najčešće su to ostavinske rasprave, vjenčanja i razvodi, dužnički odnosi. Pojedini sidžili sadrže i prepise raznih službenih dokumenata upućenih od lokalnih ili centralnih organa vlasti.

Sidžili sarajevskog Kotarskog šerijatskog suda su uglavnom formata 48 x 18 cm. Sadrže u prosjeku od 140 do 180 listova i potječu iz perioda od 1878. do 1918. godine. Neki od sidžila nalaze se u fazi raspadanja, sa rasutim koricama i listovima. Obrada istih zahtjevala bi prethodno saniranje stanja, a potom i digitalizaciju, kako bi se izbjeglo dalje propadanje ovih važnih historijskih izvora. Sidžili Šerijatskog suda u Visokom su nešto drugačijeg formata u odnosu na sarajevske sidžile. Visočki sidžili su formata 34 x 21 cm (osam sidžila) i 49 x 30,5 cm (šest sidžila) sa sačuvanim koricama, izuzev jednog koji se nalazi u formi omota neuvezanih listova. Visočki sidžili obuhvataju period od 1878. do 1893. godine. Broj listova se razlikuje od sidžila do sidžila, a ovih 14 sidžila visočkog Šerijatskog suda ukupno sadrži 1982 stranice.

Sidžili livanjskog Šerijatskog suda su u formi šest uvezanih svezaka, osim jednog koji je formata 38 x 12 cm i koji ima i korice. Tri sveska su formata 34,5 x 21 cm i dva sveska formata 42 x 17 cm. U livanjskim sidžilima se nalazi od osam do 50 listova po svesku, a sadrže ukupno 217 listova. Ovih šest sidžila Šerijatskog suda Livno su najstariji sidžili u fondu „Kotarski šerijatski sud“, a potječu iz perioda od 1872. do 1885. godine.

U prvoj fazi rada sa fondom „Kotarski šerijatski sud Sarajevo“ pristupilo se površnom hronološkom sortiraju arhivske građe, te prebacivanju u arhivske kutije nešto većih dimenzija. Nakon detaljnijeg uvida u ovu vrijednu arhivsku građu utvrđen je veliki stepen izmiješanosti iste po godinama nastanka dokumenata, ali i tematski. U kutijama i omotima nalazili su se dokumenti i predmeti iz različitih godina, uglavnom iz perioda austrougarske okupacije Bosne i Hercegovine (1878–1918). Zbog toga ova arhivska građa nije stavlјana u kutije hronološki – po godinama, nego onim redom kako je zatečena. Nažalost, nismo mogli otkriti kada je došlo do uništavanja izvornog poretka dokumenata kojeg je uspostavio Šerijatski sud Sarajevo. Ovakvo stanje arhivske građe Šerijatskog suda znatno otežava, pa i gotovo onemogućava bilo kakav rad istraživača bez prethodne arhivističke obrade i detaljnijeg pregleda svakog dokumenta unutar svake kutije.

U prvim godinama okupacije Bosne i Hercegovine od strane Austro-Ugarske Monarhije, nove vlasti zadržale su zatečene nadležnosti šerijatskih sudova uspostavljene sredinom 19. stoljeća, u skladu sa Uredbom o uređenju šerijatskih sudova iz 1859. godine.² Takvo stanje trajalo je do 1883. godine,

---

2 Enes Durmišević, “Šerijatski sudovi u Bosni u drugoj polovini 19. stoljeća”, *Anal Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici* br. 12, 2013, str. 80.

kada je rad šerijatskih sudova u Bosni i Hercegovini regulisan "Naredbom o ustrojstvu i djelokrugu šerijatskih sudova" objavljenom 30. 10. 1883. godine.³ Dodatne instrukcije vezano za uređivanje nadležnosti sudova u sferi nasljednog prava muslimana i nemuslimana u Bosni i Hercegovini date su aprila 1885. godine dvjema naredbama: "Naredbom glede privremenog uređenja nasljednog prava i postupanja koje se upotrebljava pri ostavštinama nemuhamedanaca u Bosni i Hercegovini" i "Naredbom kojom se proširuje nadležnost šerijatskih sudova u muhamedanskim ostavšinskim poslovima".⁴ Navedena "Naredba glede privremenog uređenja nasljednog prava i postupanja koje se upotrebljava pri ostavštinama nemuhamedanaca u Bosni i Hercegovini" utvrdila je da su svi ostavinski predmeti nemuslimana ubuduće u nadležnosti građanskih sudova, te da se ranije započeti i nezavršeni ostavinski postupci nemuslimana pred šerijatskim sudovima moraju predati građanskim sudovima na dalje uredovanje.⁵

Na osnovu dosadašnjeg uvida u onaj dio arhivske građe kojem nije narušen izvorni poredak saznajemo da su predmeti vođeni sa izuzetnom preciznošću, te da su u njih čak i naknadno ubacivani dokumenti koji su se ticali neke cjeline. Evidentno je da su službenici Šerijatskog suda Sarajevo čak i godinama nakon pokretanja postupka mogli pronaći predmet i u njega umetnuti novi dokument. To ne bi bilo moguće da građa nije vođena i čuvana sa strogom preciznošću. U jednom dopisu Kotarskog suda Fojnica upućenom Šerijatskom sudu Sarajevo 30. 11. 1899. traži se informacija da li je provedena ostavinska rasprava iza Suljage Bulbula, odnosno Fatime Sahačić. U odgovoru Šerijatskog suda od 10. 12. 1899. stoji da je ostavinska rasprava iza Suljage Bulbula završena 9. 11. 1890. te da je ostavština uručena nasljednicima urudžbenicom br. 2194 od 23. 7. 1892, dok je ostavinska rasprava Fatime Sahačić završena 11. 6. 1895, a uručena nasljednicima 25. 4. 1896. godine.⁶ U drugom dokumentu, dopisu Kotarskog ureda Sarajevo upućenom Šerijatskom sudu 16. 7. 1917, traži se vjenčani list Numana Šarića i Pašane Mešanović. U odgovoru Šerijatskog suda od 26. 7. 1917. šalje se traženi dokument i potvrđuje da su Numan Šarić i Pašana Mešanović vjenčani 25. 10. 1899. godine, dakle 18 godina prije traženog podatka.⁷ Na traženje Okružnog suda Sarajevo od 15. 3. 1924. godine da se pošalje ostavinski spis Saliha Balte iz 1904.

3 Zbornik zakona i naredaba za Bosnu i Hercegovinu, godina 1883, Sarajevo, 1883, str. 538-542.

4 Zbornik zakona i naredaba za Bosnu i Hercegovinu, godina 1885, Sarajevo, 1885, str. 77-84.

5 Isto, str. 79.

6 Historijski arhiv Sarajevo, fond "Kotarski šerijatski sud Sarajevo (KŠS-534)", br. 5.15.285.

7 Isto, br. 5.15.7.

godine, Šerijatski sud Sarajevo odgovorio je 25. 5. 1924. i poslao traženi spis. Okružni sud je ovaj spis umrlog Saliha Balte vratio Šerijatskom sudu 5. 11. 1927. godine.⁸

U predmetu ostavine Sulje Foče, koja je pokrenuta početkom 1897. godine, ostavinski postupak je nastavljen gotovo 17 godina nakon zatvaranja predmeta, krajem 1913. godine. Naime, u jednom dokumentu Šerijatskog suda Sarajevo od 23. 12. 1913. godine stoji da je pred ovaj sud došao Ibrahim-agu Foču i izjavio da je ostavinska rasprava iza umrlog Sulje Foče provedena 1897. godine, te da je tada konstatovano da umrli nema imetka. S obzirom na to da se kasnije saznalo da imetak postoji, Ibrahim Foča traži da se provede ostavinski postupak.⁹

Na osnovu navedenog, možemo zaključiti da se radilo o izuzetnom poretku dokumenata Šerijatskog suda Sarajevo koji sigurno nije narušavan sve do prestanka rada, odnosno ukidanja šerijatskih sudova poslije Drugog svjetskog rata, tačnije 5. marta 1946. godine. Tada je Predsjedništvo Narodne skupštine Republike Bosne i Hercegovine donijelo Zakon o ukidanju šerijatskih sudova u Bosni i Hercegovini. Svi predmeti koji su do ukidanja šerijatskih sudova spadali u njihovu nadležnost, ili bili u procesu raspravljanja, stavljeni su u nadležnost građanskih sudova ili drugih nadležnih organa. Uputstvom za izvršenje ovog Zakona od 15. marta 1946. godine propisano je da će sreski šerijatski sudovi (referenti za šerijatske pravne stvari kod sreskih sudova) i Vrhovni šerijatski sud pri Vrhovnom sudu Bosne i Hercegovine prestati s radom. Sve spise, arhivu, upisnike, inventar i kancelarijski materijal sreskih šerijatskih sudova preuzeli su sreski sudovi, dok je Vrhovni sud za Bosnu i Hercegovinu bio obavezan da preuzme sve gore spomenute predmete od Vrhovnog šerijatskog suda. Svi službenici i osoblje šerijatskih sudova ostali su raditi u građanskim sudovima.¹⁰

Zanimljivosti iz fonda Kotarski šerijatski sud do kraja 19. stoljeća

Prema dosadašnjim saznanjima iz dokumenata fonda, arhivska građa Šerijatskog suda Sarajevo iz vremena prije austrougarske okupacije Bosne i Hercegovine 1878. godine uništena je u borbama prilikom okupacije Sarajeva u augustu 1878. godine ili neposredno nakon toga. To je stvorilo određene probleme u kasnijem periodu, jer nije bilo dokumenata za ostvarivanje ili dokazivanje različitih prava. Dana 17. 4. 1888. godine upućen je dopis

---

8 Isto, br. 7.30.4.

9 Isto, br. 6.18.73.

10 Enes Durmišević, "Prestanak važenja šerijatskog prava kao pozitivnog prava 1945. godine u Bosni i Hercegovini", *Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 11-12, 2007, str. 1063-1064.

Kotarske oblasti u Višegradu u kojem se traži od Šerijatskog suda izdavanje potvrde – nikah murasele (vjenčani list) za Nuriju Babalić, kako bi mogla ostvariti pravo na penziju poslije smrti muža Saliha Babalića. Prema informacijama kojima raspolaže kotarski predstojnik Višegrada, brak Saliha i Nurije sklopljen je prije 20 do 25 godina, tj. oko 1860-ih. Iz odgovora Šerijatskog suda Sarajevo datiranog 26. 4. 1888. saznajemo da su knjige i sidžili o vjenčanjima i ostalim poslovima, vođeni do 1878., *propali pri okupaciji*. Umjesto nikah murasele Šerijatski sud Sarajevo preporučuje svjedočenje imama ili muhtara mahale u kojoj doticna živi, ili potvrdu tamošnjeg Kotarskog ureda kao šerijatskog suda.¹¹

U predmetu Ahmed-bega Hrasnice iz 1889. godine nalaze se dva dopisa koji također svjedoče o nestanku dokumenata 1878. godine. U dopisu Kotarskog suda Sarajevo upućenog Šerijatskom sudu Sarajevo 14. 12. 1889. traži se podatak kada je Mehaga Nakaš postavljen za tutora Ahmed-begu Hrasnici. U odgovoru Šerijatskog suda od 21/22. 12. 1889. stoji da je Mehaga Nakaš postavljen za tutora prije okupacije 1878. godine, ali da u ovom sudu nema dokumenata o tome. Prema tvrdnji samog Mehage Nakaša, koji je izgubio hudždžet o postavljenju za tutora, to se desilo jednu godinu prije okupacije. Sličan dopis upućen je Šerijatskom sudu i od Okružnog suda Sarajevo 31. 12. 1889. godine, sa upitom o tačnom datumu i godini imenovanja Mehage Nakaša za tutora Ahmed-begu Hrasnici. U odgovoru Šerijatskog suda Sarajevo od 12. 1. 1890. godine stoji da nije poznat taj podatak, jer su svi spisi Šerijatskog suda uništeni pri okupaciji.¹² Problemi proizašli iz uništavanja dokumentacije Šerijatskog suda Sarajevo nastale prije 1878. godine osjetili su se i u ostavinskim postupcima. O tome svjedoči dopis Kotarskog suda Sarajevo upućen Šerijatskom sudu 12. 10. 1889. godine sa upitom ko su nasljednici Ibrahim-bega Turhanije, te da li je među njima Mehmed-beg Turhanija. U odgovoru Šerijatskog suda od 26. 10. 1889. stoji da je Ibrahim-beg Turhanija umro prije okupacije, te da sudu nije poznato ko su nasljednici i da li je njegov sin Mehmed-beg šta naslijedio.¹³

U toku dosadašnjeg rada na fondu zabilježeni su neki zanimljivi dokumenti i predmeti. U prvim godinama nakon austrougarske okupacije na Šerijatskom sudu Sarajevo evidentirani su ostavinski procesi čiji su akteri bili nemuslimani. U dopisu Okružnog suda Sarajevo od 13. 2. 1882. godine traži se da Šerijatski sud Sarajevo utvrди imena nasljednika Trifka Jeremića, zatim ko im je tutor, te koliko tutor ima “nafake” u ostavštini i da li mu je išta

11 Historijski arhiv Sarajevo, fond “Kotarski šerijatski sud Sarajevo (KŠS-534)”, br. 1.3.5.

12 Isto, br. 3.12.127.

13 Isto, br. 4.13.20.

isplaćeno.¹⁴ Zanimljiva je i tužba Bože U. od 28. 1. 1883. godine protiv sinova Pere i Nikole, sa molbom da se pokretna imovina podijeli po šerijatu.¹⁵ Dana 5. februara 1883. upućena je tužba Joke L. iz mahale Vrelo Bosne, džemat Donji Butmir, protiv djeverova Đordja i Pere, zbog nasljestva / miraza koji je ostao iza smrti Jokinog muža Maksima.¹⁶ Te 1883. godine Šerijatskom суду Sarajevo upućena je i molba od strane Joke i Ane, kćeri Riste Tupajića, da prodaju trošnu kuću koju posjeduju skupa sa maloljetnim sestrićem Ristom Ostojićem. Sestre mole Šerijatski sud da se novac podijeli među vlasnicima, te da jedna od njih dvije bude postavljena za tutora maloljetnom Risti.¹⁷

Da se u to vrijeme Šerijatski sud Sarajevo bavio ostavinskim postupcima i nemuslimana, svjedoči nedatirani prepis zapisnika Okružnog suda Sarajevo o slučaju određivanja tutora maloljetnim nasljednicima u ostavinskoj raspravi poslije smrti Jove Ostojića. Na poleđini ovog dokumenta nalazi se dopis od 21. 2. 1883. godine kojim se slučaj ustupa Šerijatskom суду Sarajevo.¹⁸ U drugom dopisu Okružnog suda Sarajevo upućenom Šerijatskom суду Sarajevo 23. 2. 1883. traži se što ažurnije rješavanje desetak dana starog dopisa od 11. 2. 1883. u predmetu Ande Petrović protiv Davida Jude Levija.¹⁹ Također, Okružni sud Sarajevo uputio je dopis Šerijatskom суду 16. 3. 1883. godine sa upitom ko su nasljednici Riste Bikalja koji je umro u junu 1882. godine, te ko zastupa Bikaljevu maloljetnu djecu.²⁰ Okružni sud Sarajevo obraćao se 20. 4. 1883. godine sa molbom da Šerijatski sud imenuje Joku Bikalj za tutoricu njenim maloljetnim sinovima Jovi i Kosti, te da se izda hudždžet, jer je u toku parnica pred Okružnim sudom.²¹ U dopisu Okružnog suda Sarajevo od 27. 4. 1883. godine, Šerijatski sud Sarajevo se obavještava da Marija Janjić nema poznatih nasljednika, pa će njena imovina pripasti državnoj blagajni ako se нико ne prijavi do zakonski određenog roka. Ukoliko se neko javi unutar zakonskog roka, Šerijatski sud treba ispiti da li ta osoba pravo na nasljestvo, a ako bi se neko javio nakon isteka predviđenog roka, onda se treba obavijestiti da je novac pripao državnoj blagajni, te javiti Okružnom суду da iznade taj novac.²²

U kontekstu slučajeva nemuslimana na Šerijatskom суду Sarajevo zanimljiv je dopis Kotarskog suda Sarajevo upućen Šerijatskom суду 21.

---

14 Isto, br. 1.2.24.

15 Isto, br. 2.8.30.

16 Isto, br. 2.8.47.

17 Isto, br. 2.8.49.

18 Isto, br. 2.8.77.

19 Isto, br. 2.8.90.

20 Isto, br. 2.8.134.

21 Isto, br. 2.8.170.

22 Isto, br. 2.8.200.

12. 1889. godine, sa molbom da pošalju dokumente koji se tiču nekog ostavinskog postupka u "hrvatskom prevodu". U odgovoru Šerijatskog suda Sarajevo od 25. 1. 1890. šalju se tri uredovna prepisa defteri kassama Tunje Konjicije, Mare Zec i Vase Mirkovića koji sadržavaju inventar i podatke o diobi imetka, na "turskom jeziku", sa pojašnjenjem da u Šerijatskom суду nema ko da prevede na "zemaljski jezik", te da nema drugih spisa osim na osmanskom jeziku.²³

U dokumentima ostavinskih rasprava nalaze se podaci koji svjedoče o odlascima na hadž i drugdje u inostranstvo krajem 19. stoljeća, kao i o umrlim koje je smrt zatekla u Mekki i Medini, vjerovatno tokom obreda hadža. Dana 25. 1. 1884. upućen je dopis Šerijatskom суду Sarajevo od strane Kotarskog ureda u Sarajevu sa pozivom za održavanje ostavinske rasprave poslije smrti Ahmed-age Đaltura koji je umro u Mekki 1875. godine, te iza sebe ostavio malodobne nasljednike i čifluk u Ugorskom.²⁴ U dopisu Kotarskog суда Sarajevo upućenom Šerijatskom суду 6. 11. 1889. traži se informacija ko su nasljednici Avdage Bukića koji je umro po dolasku sa "Ćabe".²⁵ Predmet ostavine hadži Mustafe Duranovića sadrži i njegovu smrtovnicu sa podatkom da je Mustafa Duranović umro 27. 10. 1889. u Medini, u 70. godini života.²⁶ Iz dokumentacije Šerijatskog суда Sarajevo datirane u 1904. godinu nalazi se podatak da je Fatima, kćerka Hašima Beće, umrla u Medini "prije osam-devet godina", tj. 1895. ili 1896. godine.²⁷ U predmetu ostavine Nurage Kramarevića, koji je umro 19. 12. 1897. godine, nalazi se potvrda od 27. 2. 1898, sa potpisom pet svjedoka, da je neki šejh Hasan primio 500 forinti od Muhammeda Kramarevića kao bedel na hadžu za umrlog Nuragu Kramarevića.²⁸

Prije odlaska u inostranstvo, organi vlasti su od Kotarskog šerijatskog суда Sarajevo tražili potvrdu da se protiv osoba koje traže putni list ne vodi postupak pred ovim sudom. Vladin povjerenik za grad Sarajevo uputio je dopis Šerijatskom суду 10. 6. 1884. godine sa upitom ima li šerijatskih zapreka za izdavanje putnog lista Sediki Alemdarović. Putni list je tražio njen otac hafiz Jahja Hadžijahić, kako bi Sedika mogla ići sa njim u Carigrad.²⁹ Šerijatski суд Sarajevo je 21. 11. 1899. izdao potvrdu da se protiv Mehmed-ef. Ademovića pred ovim sudom ne vodi nikakav sudska postupak. Potvrda je zatražena od strane Gradskog poglavarstva grada Sarajeva radi Ademovićevog putovanja

23 Isto, br. 3.12.147.

24 Isto, br. 2.9.72.

25 Isto, br. 4.13.137.

26 Isto, br. 3.12.93.

27 Isto, br. 2.10.117.

28 Isto, br. 4.14.9.

29 Isto, br. 3.11.44.

u inostranstvo.³⁰ Dana 25. 11. 1899. godine iz istog razloga izdata je potvrda Šerijatskog suda da se protiv Fehim-ef. Ćurčića pred ovim sudom ne vodi nikakav sudska postupak.³¹ Krajem novembra i početkom decembra 1899. godine potvrde Šerijatskog suda Sarajevo radi odlaska u inostranstvo izdate su hadži Mujagi Misiri³², hadži Muharemu Šerbi³³, kiridžiji Aliji Bataloviću³⁴, kazazu Hamidu Šišiću i njegovoj suprugi Hasniji³⁵, te trgovcu hadži Mujagi Brkaniću i njegovoj suprugi Derviši³⁶. Također, iz jednog dokumenta Šerijatskog suda saznajemo da se u februaru 1891. godine Ahmed-aga Pozderac nalazio na liječenju u Beču i Berlinu, te da je tamo planirao ostati nekoliko sedmica.³⁷

Za potrebe završetka ostavinskih postupaka iz svoje nadležnosti, Šerijatski sud Sarajevo upućivao je i pozive izvan Bosne i Hercegovine preko Vrhovnog šerijatskog suda za Bosnu i Hercegovinu. U dopisu Šerijatskog suda Sarajevo upućenom Vrhovnom šerijatskom sudu za Bosnu i Hercegovinu 16. 11. 1899. godine traži se da Vrhovni šerijatski sud prosljedi odluku – ilam sa dostavnicom, koja je upućena Hasan-begu Sijerčiću u Carograd radi ostavinskog postupka Mustafa-bega Čengića. U odgovoru Vrhovnog šerijatskog suda upućenog Šerijatskom sudu Sarajevo 29. 3. 1900. godine šalje se dostavnica sa dokazom da je odluka (ilm) uručena Hasan-begu Sijerčiću.³⁸

Za slanje dokumenata Šerijatskog suda Sarajevo na teritoriji Sarajeva bilo je zaduženo Gradsko poglavarstvo Grada Sarajeva. Dana 15. 3. 1897. godine upućen je dopis Šerijatskog suda Sarajevo prema Gradskom poglavarstvu Sarajevo sa 80 pozivnica na sud i šest drugih dokumenata da ih dostavljači uruče, te dostave Šerijatskom sudu potvrđene dostavnice.³⁹ Dana 7. 12. 1897. upućen je dopis Šerijatskog suda Gradskom poglavarstvu sa 24 pozivnice za sud i 30 drugih isprava koje treba isporučiti putem dostavljača Gradskog poglavarstva, sa instrukcijom da nakon dostavljanja potvrđene dostavnice kasnije dostave Šerijatskom sudu.⁴⁰ Također, 2. 12. 1899. godine poslano je 15 sudske pozivnica Šerijatskog suda i 28 drugih dokumenata, sa molbom da

---

30 Isto, br. 5.15.217.

31 Isto, br. 5.15.231.

32 Isto, br. 5.15.257.

33 Isto, br. 5.15.258.

34 Isto, br. 5.15.289.

35 Isto, br. 5.15.292.

36 Isto, br. 5.15.293.

37 Isto, br. 3.12.150.

38 Isto, br. 5.15.164.

39 Isto, br. 6.18.165.

40 Isto, br. 6.18.104.

ih Gradsko poglavarstvo preko svojih dostavljača uruči, te Šerijatskom суду vрати potvrđene dostavnice.⁴¹

Među dokumentima Šerijatskog suda nalaze se i oni koji svjedoče o privođenju na sud, nedoličnom ponašanju tokom ročišta, kao i vrijedanju suda. Iz dokumenta od 8. 4. 1890. godine saznajemo da je Šerijatski sud Sarajevo uputio dopis Vladinom povjereniku za Grad Sarajevo, sa molbom da na sud privedu jednog beskućnika jer se nije odazivao sudskim pozivima.⁴² Dana 4. 12. 1895. godine upućen je dopis Šerijatskog suda prema Upraviteljstvu policije, sa molbom za privođenje Mustafe V. iz sarajevske mahale Armangandži Sinan jer se nije odazivao na pozive suda za ostavinsku raspravu iza smrti njegovog oca Saliha.⁴³

Sud je u slučaju potrebe tražio i oružanu pratinju. Takav slučaj desio se u jednom ostavinskom predmetu iz 1898. godine. Dana 20. 12. 1898. godine Šerijatski sud Sarajevo uputio je dopis kotarskom predstojniku sa informacijom da kadija Smail-ef. Bukvica treba da obavi popis pokretne imovine umrlog, a koja se nalazi kod sina umrlog u Zagorju – džemat Crna Rijeka. Sud sumnja da će se sin umrlog tome protiviti, pa moli “oružničku asistenciju”. Na ovu molbu Šerijatskog suda kotarski predstojnik uputio je dopis Oružničkoj postaji Stupari 20. 12. 1898. godine da se Smail-ef. Bukvici dodijeli oružana pratinja.⁴⁴

Zbog nedoličnog ponašanja i vrijedanja suda bilo je i kažnjavanja zatvodom. Šerijatski sud Sarajevo donio je 4. 12. 1889. odluku kojom se jedna muška osoba kažnjava kaznom od dva dana zatvora zbog neuljudnog ponašanja na sudu prilikom diobe nekretnina, te odlaska iz prostorije prije završetka rasprave.⁴⁵ Dana 28. 11. 1899. godine Šerijatski sud Sarajevo uputio je Upraviteljstvu policije prijavu u kojoj se traži izvršenje disciplinske kazne od dva dana zatvora za jednu udovicu, koja je na ročištu vrijedala Šer. sud tako što je “izgovarala nedostojne riječi” te pred sudom napravila veliku “nepriliku i larmu”.⁴⁶

Ukoliko stranka nije mogla doći na ročište, pravdala je svoje odsustvo pred sudom. U jednom zapisniku Kotarske ispostave Kalinovik od 22. i 23. 8. 1888. godine nalaze se svjedočenja Kadrije Srbotine i muhtara Arslan-bega Jahića iz sela Jelašca, koji svjedoče da je Almasa Srbotina bolesna te da ne može doći na ročište zakazano u Šerijatskom суду Sarajevo za 26. 8. 1888. godine.⁴⁷

41 Isto, br. 5.15.281.

42 Isto, br. 3.12.8.

43 Isto, br. 4.13.49.

44 Isto, br. 4.14.8.

45 Isto, br. 4.13.3.

46 Isto, br. 5.15.253.

47 Isto, br. 3.11.52.

U dokumentima Šerijatskog suda Sarajevo nalaze se mnogi demografski i drugi interesantni podaci o stanovnicima Sarajeva krajem 19. stoljeća. Godine 1882. zabilježena je tužba radi šefiluka (prava preče kupnje prvog susjeda) na kupovinu četiri dućana, te zahtjev za poništenje te kupovine. Tužitelj je u tužbi tvrdio da je tuženi vlasnik dućana prodao dućane, a da prethodno nije njega obavijestio.⁴⁸ Među dokumentima Kotarskog šerijatskog suda nalazi se i predmet ostavine Rustem-bega Čengića, sina čuvenog gatačkog muteselima Smail-age Čengića.⁴⁹ Rustem-beg Čengić umro je 1879. godine i iza sebe ostavio suprugu i sedmoro djece. Iz dopisa Okružnog suda Sarajevo od 20. 6. 1891. godine saznajemo da su nasljednici Rustem-bega Čengića supruga Devlet-hanuma, sin Tahir-beg, te kćeri Melčihana, Hasna, Nefiza i Nurija. Rustem-begov sin Ibrahim nešto ranije je umro, kao i kćerka Zlatka, koja je bila udata za Rešid-bega Kapetanovića.⁵⁰

Zanimljiva je prepiska Kotarskog ureda Sarajevo i Šerijatskog suda iz 1889. godine vezano za vojnu obavezu učenika medrese. U dopisu Kotarskog ureda upućenom šerijatskom sudiji Sejfudinu Lukšiću 4. 11. 1889. godine traži se pojašnjenje na koji način su softi Mehmed Spahović (ili Spaho) i Hasan Kušeš (ili Kušiš) iz Foče u potvrdi šerijatskog sudije Abdullatifa Skalića prikazani kao učenici medresa Simzade i Mehremića, te oslobođeni od vojne obaveze. Povjerenstvo za novačenje utvrdilo je da spomenuta dvojica softi samo tokom zime borave u medresi, a da su ostalim mjesecima kod svojih kuća. Povjerenstvo je ustanovilo da navodi iz potvrde Šerijatskog suda nisu istiniti, te je dvojac unovačen u vojsku. Kotarski ured zbog toga traži pojašnjenje zašto su izdate neistinite potvrde. U odgovoru Šerijatskog suda br. 3214 (prepis od 18. 11. 1889) stoji da su potvrde izdate na osnovu iskaza iz medresa, te da učenici po običaju zimi budu prisutni u medresi, a tokom ljeta idu svojim kućama. Šerijatske sudije samo potvrđuju iskaze iz medresa.⁵¹

Dana 18. 4. 1882. zabilježena je tužba zbog nepoštivanja dogovora oko vjenčanja. Husein A. je obećao oženiti sestruru Salihu P. i tom prilikom je kao "obilježje" uzeo jedne menduše i jedne belenzuke. S obzirom na to da Husein A. nije oženio njegovu sestruru do predviđenog roka, te se ona udala za drugoga, Salih P. u tužbi traži povrat tog nakita.⁵²

Krajem 19. stoljeća u Sarajevu je bilo i stogodišnjaka. Derviš Lindov iz Godinja u Trnovu imao je 110 godina u momentu smrti 10. 12. 1897. godine.⁵³

---

48 Isto, br. 1.2.43.

49 Hamdija Kreševljaković, *Čengići – prilog proučavanju feudalizma u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, 1959, str. 27.

50 Historijski arhiv Sarajevo, fond "Kotarski šerijatski sud Sarajevo (KŠS-534)", br. 2.9.24.

51 Isto, br. 4.13.106.

52 Isto, br. 1.2.53.

53 Isto, br. 4.14.15.

Fatima Proho, rođ. Kabasović umrla je 25. 11. 1899. godine u stotoj godini života.⁵⁴ U dokumentima se spominju i zanimanja stanovnika Sarajeva, pa je tako 1899. godine Mehmed Mandra bio fijakerdžija,⁵⁵ Mehmed Čengić bio je kazandžija,⁵⁶ Ibrahim Pinjo terzija,⁵⁷ Kasim Hiroš salepcija,⁵⁸ Arif Kobić ili Kolić bio je zlatar,⁵⁹ a Halid Arnautović šećerdžija⁶⁰.

Na osnovu primjera iz ovog rada možemo izvesti zaključak o značaju arhivske građe fonda „Kotarski šerijatski sud Sarajevo“ za izučavanje historije Sarajeva i svakodnevnog života njegovih stanovnika na razmeđu 19. i 20. stoljeća. Vrijedi napomenuti da je ova arhivska građa, zajedno sa drugim fondovima Historijskog arhiva Sarajevo nastala do kraja 1945. godine, proglašena nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine – pokretno dobro.

The Kotar Sharia Court of Sarajevo - some data from 1878 until the end of the 19th century

Abstract

This paper contains general information about the archival material stock of the Kotar Sharia Court of Sarajevo, the state of this archival material stock which is kept at the Historical Archives of Sarajevo, and also about the first steps in data processing and collation. This text collects together the data from the scope of the activities of the Kotar Sharia Court of Sarajevo and some curiosities from the archival material stock from 1878 until the end of the 19th century, such as the destruction of the archival material collected before 1878, the cases involving non-Muslims at the Sharia Court, the data on the inhabitans of Sarajevo going on a hajj pilgrimage or going elsewhere abroad, and so forth.

Key words: the Historical Archives of Sarajevo, archival material, the Kotar Sharia Court of Sarajevo, the end of the 19th century.

54 Isto, br. 5.15.273.

55 Isto, br. 5.15.134.

56 Isto, br. 5.15.135.

57 Isto, br. 5.15.136.

58 Isto, br. 5.15.137.

59 Isto, br. 5.15.153.

60 Isto, br. 5.15.325.